TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2008 m. rugsėjo 25 d.*

Byloje C-453/07

dėl *Verwaltungsgericht Giessen* (Vokietija) 2007 m. rugsėjo 24 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2007 m. spalio 4 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Hakan Er

prieš

Wetteraukreis,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai U. Lõhmus, J. N. Cunha Rodrigues, A. Ó. Caoimh ir P. Lindh (pranešėja),

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas P. Mengozzi,
kancleris R. Grass,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— H. Er, atstovaujamo advokato Ch. Momberger,

— *Wetteraukreis*, atstovaujamos E. Meiss,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir J. Möller,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos V. Kreuschitz ir G. Rozet,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros (toliau – Sprendimas Nr.1/80) 7 straipsnio pirmosios pastraipos antros įtraukos išaiškinimu. Asociacijos taryba buvo įsteigta susitarimu, įsteigiančiu Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, kurį 1963 m. rugsėjo 12 d. Ankaroje pasirašė Turkijos Respublika bei EEB valstybės narės ir Bendrija ir kuris pastarosios vardu buvo sudarytas, aprobuotas ir patvirtintas 1963 m. gruodžio 23 d. Tarybos sprendimu 64/732/EEB (OL 217, 1964, p. 3685).

2 Šis prašymas pateiktas byloje tarp Turkijos piliečio H. Er ir *Wetteraukreis* (Veterau apylinkės kompetentinga užsieniečių reikalų tarnyba, toliau – užsieniečių reikalų tarnyba) dėl išsiuntimo iš Vokietijos teritorijos procedūros.

Teisinis pagrindas

3 Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalis yra tokia:

„1. Išskyrus 7 straipsnyje, susijusiame su darbuotojo šeimos narių teise laisvai įsidarbinti, numatytus atvejus, turkų kilmės darbuotojas, teisėtai dirbantis valstybėje narėje, turi teisę:

— teisėtai išdirbęs vienerius metus prašyti šioje valstybėje narėje atnaujinti jo leidimą dirbti pas tą patį darbdavį, jei pastarasis turi laisvą darbo vietą,

— teisėtai išdirbęs trejus metus ir, išskyrus atvejus, kai Bendrijos valstybių narių darbuotojams teikiama pirmenybė, šioje valstybėje narėje priimti kitą tos pačios profesijos jo pasirinkto darbdavio pasiūlymą įsidarbinti, pateiktą įprastomis sąlygoms ir įregistruotą šios valstybės narės įdarbinimo įstaigose,

— teisėtai išdirbęs ketverius metus, laisvai dirbti šioje valstybėje narėje bet kurį pasirinktą samdomą darbą.“ (Neoficialus vertimas)

4 Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnis nustato:

„Valstybėje narėje teisėtai dirbančio turkų kilmės darbuotojo šeimos nariai, kuriems buvo suteikta teisė atvykti pas jį, turi teisę:

— išskyrus atvejus, kai pirmenybė teikiama Bendrijos valstybių narių darbuotojams, priimti bet kokį pasiūlymą įsidarbinti, jei jie bent trejus metus teisėtai gyveno šioje valstybėje narėje,

— laisvai dirbti bet kokį pasirinktą samdomą darbą, jei jie bent penkerius metus teisėtai gyveno šioje valstybėje narėje.

Turkų kilmės darbuotojų vaikai, įgiję profesinį išsilavinimą priimančiojoje valstybėje, gali, neatsižvelgiant į jų gyvenimo šioje valstybėje narėje trukmę, priimti bet kokį pasiūlymą įsidarbinti šioje valstybėje narėje su sąlyga, kad vienas iš jų tėvų bent trejus metus joje teisėtai dirbo.“ (Neoficialus vertimas)

5 Pagal šio sprendimo 14 straipsnio 1 dalį:

„Šio skyriaus nuostatos taikomos atsižvelgiant į apribojimus, pateisinamus viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir sveikatos sumetimais.“ (Neoficialus vertimas)

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

6 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą išplaukia, kad H. Er gimė 1984 m. balandžio mėn. Turkijoje. Po dvejų metų, t. y. 1986 m., jis atvyko pas tėvą, kuris teisėtai dirbo Vokietijos Federacinėje Respublikoje, į Berlyną ir gyveno su juo Vokietijos teritorijoje mažiausiai penkerius metus. Vėliau jo tėvas, be šeimos, grįžo į Turkiją.

7 1998 m. H. Er paprašė pirmojo leidimo nuolat gyventi Vokietijoje, kuris jam buvo suteiktas vieneriems su puse metų. Šiame dokumente buvo tokie įrašai: „motina turi neterminuotą leidimą nuolat gyventi“, o „tėvas registruotas Berlyne“.

8 2000 m. metais, būdamas 16 metų, H. Er baigė mokyklą, bet negavo atestato. Jo leidimas nuolat gyventi buvo pratęstas iki 2002 m. kovo 21 dienos.

9 2002 m. H. Er paprašė antrojo leidimo nuolat gyventi ir šis jam buvo suteiktas iki 2003 m. balandžio mėn., t. y. datos, kai motina jo nebeišlaikė. Paskui H. Er pateikė prašymą pratęsti leidimą nuolat gyventi, kurį jis gavo vieneriems metams, nepaisant pasikeitusios situacijos, t. y. motina jo nebeišlaikė ir jis keturis mėnesius gavo pašalpą pragyventi. Tačiau užsieniečių reikalų tarnyba nurodė H. Er imtis didelių pastangų įsidarbinti.

10 Siekdamas pagerinti savo profesinį mokymą ir įsidarbinimo galimybes H. Er dalyvavo kursiuose, bet juos nutraukė dėl netinkamumo. Vieną mėnesį jis gavo socialinę paramą ir įsiregistravo kaip bedarbis.

11 2004 m. rugsėjo mėn. H. Er pateikė naują prašymą pratęsti leidimą nuolat gyventi.

12 Užsieniečių reikalų tarnyba, nagrinėdama šį prašymą, keletą kartų kalbėjosi su H. Er. Jis nurodė, kad ieškodamas darbo turi gauti neteistumo pažymą ir vėl susisiekti su užsieniečių reikalų tarnyba. Tačiau tai nebuvo padaryta ir H. Er nebuvo įdarbintas. Jis gavo bedarbio pašalpą 18 mėnesių.

13 2005 m. rugpjūčio 17 d. Sprendimu užsieniečių reikalų tarnyba atmetė 2004 m. rugsėjo mėn H. Er pateiktą prašymą pratęsti leidimą nuolat gyventi ir nurodė pastarąjam išvykti per nustatytą terminą, o neįvykdžius nurodymo jis būtų išsiųstas į Turkiją.

14 Pagal šį sprendimą teisė nuolat gyventi, suteikta pagal Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmąją pastraipą, reiškia, kad suinteresuotasis asmuo, pateikdamas prašymą, turi arba legaliai dirbti, arba turėti realią galimybę įsidarbinti numatomoje ateityje. Užsieniečių reikalų tarnyba teigė, kad gyvenimo trukmės apribojimas iki šešių mėnesių siekiant įsidarbinti iš esmės nėra kritikuotinas.

15 2005 m. rugsėjo 9 d. H. Er dėl šio sprendimo pateikė skundą; dėl jo sprendimas dar nepriimtas. Taip pat prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui jis pateikė prašymą priimti sprendimą skubos tvarka, o minėtas teismas 2006 m. gruodžio 4 d. Nutartimi nusprendė, kad skundas sustabdo sprendimo vykdymą.

16 Vykstant bylos nagrinėjimui skubos tvarka H. Er tvirtino, kad tikrai stengiasi susirasti darbą. Jis pateikė 2005 m. gruodžio 20 d. Frankfurto prie Maino profesinio mokymo centro laišką, kuriuo jis buvo kviečiamas į mėnesinę pagalbos įsidarbinant programą. H. Er pradėjo dalyvauti programoje, bet ją nutraukė, nes pastaroji nebuvo pritaikyta prie jo poreikių. H. Er sugebėjimų įvertinimo ataskaitoje buvo padaryta išvada, kad jo gabumai vidutiniai, jis labai neištvermingas ir nepunktualus. Pritarta greitam įdarbinimui, nebuvo prasmės įgyti papildomą kvalifikaciją. Todėl nuspręsta, kad H. Er gali dirbti paprastus ir pasikartojančius darbus.

17 Taigi H. Er buvo nukreiptas į įdarbinimo oro uostuose įstaigą, kurioje numatyta profesinė stažuotė. Remiantis teigiamais stažuotės rezultatais, buvo numatyta, kad nuo 2006 m. sausio mėn. pradžios H. Er pradės dirbti bagažo darbuotoju Frankfurto oro uoste.

18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad nepateikus neteistumo pažymos H. Er kandidatūros byla nebuvo persiųsta numatytam darbdaviui.

19 H. Er nenurodė, kad jis dalyvavo kitoje pagalbos įsidarbinant programoje ar atlyginti-noje veikloje, išskyrus įsidarbinimą vienai dienai.

20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar nurodė 2006 m. rugpjūčio 18 d. Federacinės darbo agentūros pažymą, susijusią su susitikimu su H. Er. Pagal šią pažymą pastarasis nerodė pastangų teisėtai įsidarbinti, be to, jis turėjo problemų dėl skolų, o motina norėjo, kad jis išsikeltų iš šeimos gyvenamosios vietos.

21 Pasibaigus bylos nagrinėjimui skubos tvarka, H. Er 2007 m. sausio 22 d. pateikė skundą, dėl kurio prasidėjo pagrindinė byla. Jis reikalavo nurodyti užsieniečių reikalų tarnybai pratęsti leidimą nuolat gyventi, nes jis turi tokią teisę pagal Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmąją pastraipą, neatsižvelgiant į klausimą, ar jis dirba, ar ieško darbo Vokietijos teritorijoje.

22 Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą minima, kad šiuo metu H. Er negauna socialinės paramos, bet, atsižvelgiant į neryžtingumą įsidarbinti, jis negali ilgą laiką užtikrinti savo egzistavimo be socialinės paramos.

23 Esant šioms aplinkybėms *Verwaltungsgericht Giessen* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Turkijos pilietis, kuriam, kaip šeimos nariui, buvo leista persikelti gyventi pas Vokietijoje gyvenantį tėvą, turkų kilmės darbuotoją, teisėtai dirbusį Vokietijoje, ir kuris teisėtai pragyvenęs kartu su tėvu penkerius metus įgijo EEB ir Turkijos asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos antroje įtraukoje apibrėžtą teisinį statusą, praranda jį dėl to, kad baigęs mokyklą, išskyrus tariamą vienos dienos įsidarbinimą, nedirbo daugiau nei septynerius metus, be to, nutraukia

visas valstybinės paramos priemones, skirtas padėti įsidarbinti, ir pats rimtai nesistengia įsidarbinti ir gyvena iš viešosios socialinės paramos, Vokietijoje gyvenančios motinos paramos ir nežinomos kilmės pajamų?“

Prejudicinis klausimas

24 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Turkijos pilietis, kuris pagal Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos antrą įtrauką valstybėje narėje turi teisę laisvai dirbti bet kokį pasirinktą samdomą darbą, prarandą teisę nuolat gyventi šioje valstybėje narėje ir teisę laisvai dirbti dėl to, kad būdamas 23 metų jis nuo mokyklos baigimo, t. y. nuo 16 metų, nedirbo samdomo darbo ir dalyvavo valstybinėse pagalbos įsidarbinant programose, bet jų nebaigė.

25 Atsakant į šį klausimą reikia priminiti, kad Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmoji pastraipa valstybėse narėse turi tiesioginį veikimą, t. y. atitinkantys sąlygas Turkijos piliečiai gali tiesiogiai remtis šios nuostatos suteikta teise. Konkrečiai kalbant, pagal šios nuostatos antrą įtrauką jie turi teisę laisvai dirbti bet kokį pasirinktą samdomą darbą, jeigu bent penkerius metus teisėtai gyveno priimančioje valstybėje narėje (žr. 1997 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Kadiman*, C-351/95, Rink. p. I-2133, 27 ir 28 punktus; taip pat 2007 m. liepos 18 d. Sprendimo *Derin*, C-325/05, Rink. p. I-6495, 47 punktą).

26 Šios nuostatos turkų kilmės darbuotojo vaikui atitinkamoje valstybėje narėje suteikiamos su įsidarbinimu susijusios teisės būtinai apima iš jų kildinamą suinteresuotojo asmens teisę apsigyventi, antraip teisė įsidarbinti ir teisė dirbti samdomą darbą taptų neveiksmingos (žr. būtent 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Cetinkaya*, C-467/02, Rink. p. I-10895, 31 punktą ir minėto sprendimo *Derin* 47 punktą).

27 Teisingumo Teismas nusprendė, kad besąlyginė suinteresuotojo asmens teisė vykdyti bet kokią laisvai pasirinktą veiklą netektų prasmės, jei kompetentingos nacionalinės institucijos Sprendimu Nr. 1/80 tiesiogiai turkams migrantams suteiktos teisės taikymui galėtų nustatyti sąlygas ar ją kaip nors apriboti (žr. 2000 m. kovo 16 d. Sprendimo *Ergat*, C-329/97, Rink. p. I-1487, 41 punktą).

28 Iš to išplaukia, kad valstybės narės neturi teisės priimti su nuolatiniu gyvenimu susijusių priemonių, kurios ribotų Sprendimu Nr. 1/80 atitinkančiam sąlygas suinteresuotajam asmeniui, jau legaliai integravusiam į priimančiąją valstybę narę, aiškiai suteiktas teises (žr. minėto sprendimo *Ergat* 42 punktą).

29 Svarbu neatimti iš tokio asmens teisės nuolat gyventi ypač tada, kai laisvai įsidarbindamas pasirinktame darbe jis turi galimybę ilgam laikui asimiliuotis priimančioje valstybėje narėje (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Ergat* 43 punktą).

30 Iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio antrojoje pastraipoje numatytų turkų kilmės darbuotojų šeimų narių, atitinkančių šioje pastraipoje įtvirtintas sąlygas, teisių apribojimai gali būti taikomi tik dviem atvejais: t. y. kai iš Turkijos imigravusio asmens buvimas priimančiosiosios valstybės narės teritorijoje dėl jo asmeninio elgesio kelia realią ir rimtą grėsmę viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar visuomenės sveikatai to paties sprendimo 14 straipsnio 1 dalies prasme arba kai suinteresuotasis asmuo išvyko iš šios valstybės teritorijos reikšmingam laikotarpiui be pateisinamų priežasčių (žr. minėtų sprendimų *Ergat* 45, 46 ir 48 punktus; *Cetinkaya* 36 ir 38 punktus; *Derin* 54 punktą; 2005 m. liepos 7 d. Sprendimo *Aydinli*, C-373/03, Rink. p. I-6181, 27 punktą; 2006 m. vasario 16 d. Sprendimo *Torun*, C-502/04, Rink. p. I-1563, 21 punktą ir 2007 m. spalio 4 d. Sprendimo *Polat*, C-349/06, Rink. p. I-8167, 21 punktą).

31 Teisingumo Teismas nusprendė, kad Turkijos pilietis, kuriam šios teisės yra pripažintos pagal Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnį, negali jų netekti nei dėl to, kad dėl net

kelerius metus trukusios laisvės atėmimo bausmės, neatidedant jos vykdymo, jis nedirbo, nei dėl to, kad niekada neįgijo teisės įsidarbinti ir teisės apsigyventi pagal šio sprendimo 6 straipsnio 1 dalį. Jis nusprendė, kad skirtingai nei turkų kilmės darbuotojams, kuriems pastaroji nuostata taikoma, šio sprendimo 7 straipsnyje numatytų jų šeimų narių statusas nepriklauso nuo samdomo darbo (žr. minėto sprendimo *Derin* 56 punktą).

32 Taigi aplinkybė, kad suinteresuotasis asmuo keletą metų teisėtai nedirbo, nedraudžia jam remtis Sprendimo 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos antra įtrauka, reikalaujant teisės nuolat gyventi priimančioje valstybėje narėje (žr. minėto sprendimo *Polat* 21 punktą).

33 Šios išvados *a fortiori* taikytinos Turkijos piliečiams, kaip antai H. Er, kurie nepasitraukė iš darbo rinkos. Aplinkybė, jog būdamas 23 metų jis vis dar nedirba samdomo darbo, nekliudo jam suteikti teisės nuolat gyventi.

34 Iš tiesų Turkijos prilietis, šeimos susijungimo tikslais persikėlęs pas tėvus į valstybę narę ir gyvenęs su jais nuo dvejų metų, atitinka Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos antroje įtraukoje nustatytas sąlygas. Jei sulaukęs 23 metų jis vis dar nedirba samdomo darbo, dėl to nepraranda teisės nuolat gyventi. Atvirkščiai, svarbu neatimti iš jo šios teisės, be kurios jis negalės dirbti tokio darbo ir pasinaudoti šios nuostatos jam suteikta teise, kad galėtų integruotis į priimančiąją valstybę narę.

35 Todėl į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip, kad Turkijos pilietis, kuriam dar vaikui buvo leista atvykti į valstybės narės teritoriją šeimos susijungimo tikslais ir kuris pagal Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos antrą įtrauką gavo teisę laisvai dirbti šioje valstybėje narėje bet kurį pasirinktą samdomą darbą, nepraranda teisės nuolat gyventi šioje valstybėje, nuo kurios priklauso teisė laisvai dirbti, net

jei būdamas 23 metų jis nedirbo samdomo darbo nuo mokyklos baigimo, t. y. nuo 16 metų, ir dalyvavo valstybinėse pagalbos įsidarbinant programose, bet jų nebaigė.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

36 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

Turkijos pilietis, kuriam dar vaikui buvo leista atvykti į valstybės narės teritoriją šeimos susijungimo tikslais ir kuris pagal 1980 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros, priimto Asociacijos tarybos, įsteigtos susitarimu, įsteigiančiu Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, 7 straipsnio pirmosios pastraipos antrą įtrauką gavo teisę laisvai dirbti šioje valstybėje narėje bet kurį pasirinktą samdomą darbą, nepraranda teisės nuolat gyventi šioje valstybėje, nuo kurios priklauso teisė laisvai dirbti, net jei būdamas 23 metų jis nedirbo samdomo darbo nuo mokyklos baigimo, t. y. nuo 16 metų, ir dalyvavo valstybinėse pagalbos įsidarbinant programose, bet jų nebaigė.

Parašai.